

7. Kilpailua ja vaihdantaa markkinoilla

7.1 Markkinoilla kysyntä ja tarjonta kohtaavat

- **Hyödykemarkkinat** eli tavarat ja palvelut
 - vähittäismarkkinat: yritykset ja kuluttajat
 - tukkumarkkinat: yritysten välillä
- **Tuotannontekijämarkkinoilla** kaupan kohteena luonnonvarat, työvoima, koneet ja laitteet
 - esim. työpaikkailmoittelu
- **Rahoitusmarkkinat** eli raha eri muodoissa
 - lainanottajat, säästäjät ja sijoittajat osallisina
 - vähittäispankkitoiminta: asuntolainat, automaattinostot
 - ”tukkupankkitoimintaa” esim. suuret valuuttakaupat

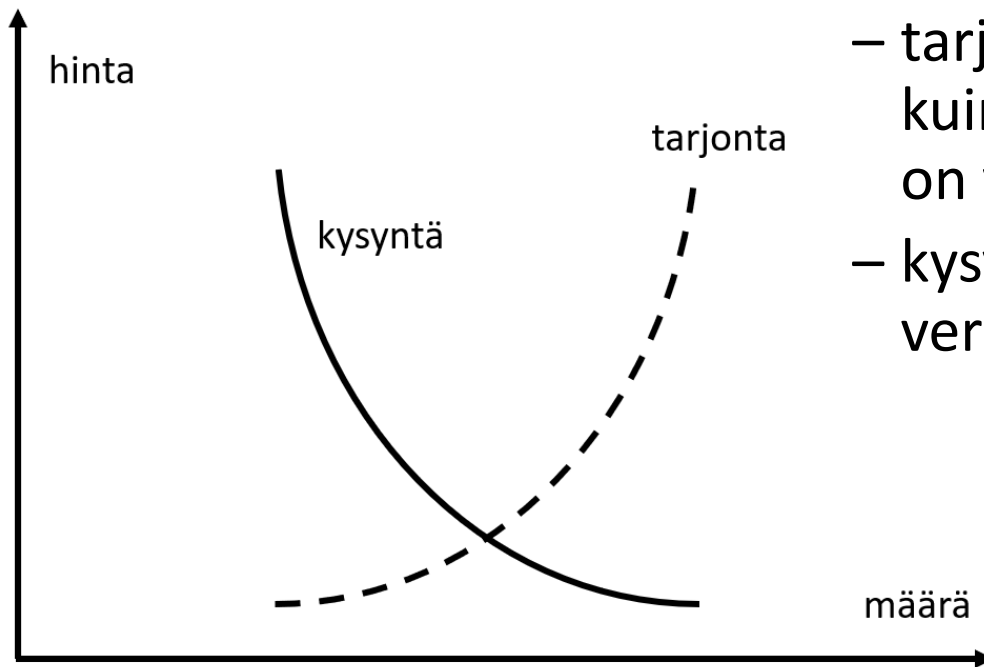
7.2 Markkinatalousjärjestelmä

- **Klassinen koulukunta ja liberalistinen talousajattelu**
 - markkinat toimivat parhaiten itsenäisesti, valtion **ei pidä** rajoittaa niiden toimintaan (Smith)
 - **vapaakauppa** eli kaupankäynti rajoituksetta muiden maiden asiakkaiden kanssa
 - **markkinavoimat** eli taloudelliset toimijat (esim. sijoittajat) ja toiminnan yhteiskunnalliset seuraukset ohjaavat kysyntää
- **Markkinoiden vapaus** määrittää talousjärjestelmän
 - **puhtaassa markkinataloudessa** hinnoista ja tuotannosta päättävät yritykset ja kuluttajat **ilman julkista valtaa** ja tuotantovälineet ovat yksityisomistuksessa (*kapitalismi*)
 - **suunnitelmatalous**: julkinen valta omistaa ja päättää tuotannosta riippumatta kysynnästä, tarjonnasta tai hintamekanismista

- Suomen markkinataloudessa **julkinen valtaa ohjaa** taloutta päätöksillään eli talouspolitiikallaan
 - vaihtelee maittain talousjärjestelmän erityispiirteiden ja politiikan mukaan (yhteiskuntarakenne)
 - hyötynä yhteiskunnan vakaus, turvallisuus ja toimivat peruspalvelut
- Nykyisen **markkinatalouden perusta on vaihdanta**, erikoistuminen siihen, mitä osataan parhaiten ja siitä johtuva kaupankäynti
 - kun vaihdanta tihenee, talous kehittyy syy-seuraussuhteiden verkostoksi ja sisäinen riippuvuus kasvaa

7.3 Kysyntä kertoo ostohalukkuuden

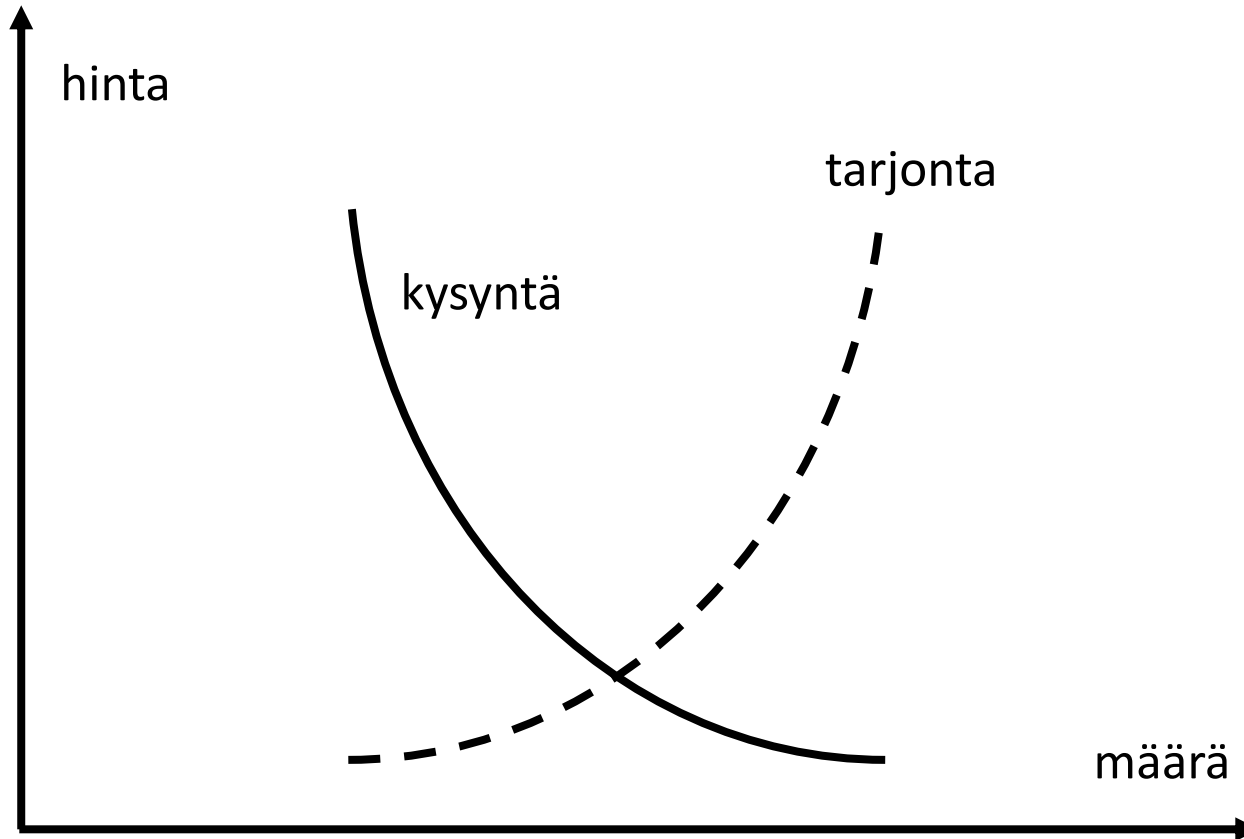
- Kysyntäkäyrä (—) kertoo, kuinka paljon hyödykettä ollaan valmiita ostamaan eri hinnoilla

- tarjontakäyrä (- -) kuvaa, kuinka suuria määriä tuotetta on valmius tuottaa eri hinnoilla
- kysyntä on kääntäen verrannollinen hintaan

- Kysyntään vaikuttavat
 - ostajien **tulot** ja odotus niiden **kehityksestä**
 - **kuluttajien maksu**, ts. kuinka haluttava ko. tuote on heidän mielestään
 - **kilpailevien** hyödykkeiden hinnat
 - ostajien **arviot** hyödykkeiden **hintakehityksestä**
 - nykyään erityisesti **eettisyys ja ympäristövaikutukset**
- Kysynnän trendejä
 - tulotason noustessa ostetaan **monipuolisesti kalliita tuotteita**
 - kuluttajien **maku ja tottumukset** vaikuttavat suuresti kysyntään – kehitellään myös hyödyttömiä, mutta haluttavia tuotteita
 - vapailla markkinoilla **hintaerot korostuvat**

KUVIO. Kysyntäkäyrä

7.4 Tuotanto kuvaa tarjontaa

- Tarjonta nousee hinnan noustessa, mihin vaikuttaa
 - tuotannontekijöiden määrä
 - tuotantoteknologia
 - tuotannon muuttuva kustannus
- Halvasta tuotteesta saatava **voitto on vähäisempi**, eikä näitä ole intressinä tuottaa
 - vastaavasti kysyntä on vähäistä kalliimmilla tuotteilla, kun ei ole maksukykyä
- Marshallin teoria **kysyntäkäyrästä** saksen terinä: kumpikin on tärkeää

- Tarjonnan trendejä
 - **paremman tuotantoteknologian** (laiteominaisuuksien) käyttö helpottaa tuotantoa ja laskee kustannuksia
 - **tuotantokäyrä siirtyy oikealle**
 - **tuotantokustannusten noustessa** (palkankorotukset, raaka-ainekustannukset ym.) hyödykkeen valmistuskulut kasvavat
 - **tuotantokäyrä siirtyy vasemmalle**
- **Hintamekanismissa** hinnat muodostuvat kysynnän ja tarjonnan yhteisvaikutuksesta
 - tämä yhdistää markkinoiden **kysynnän ja tarjonnan** eli määrää, kuinka paljon **hyödykettä tuotetaan**
 - vaikuttaa julkisen vallan talouspolitiikkaan

7.5 Markkinamuodot

- Teoreettinen **täydellinen kilpailu** toteutuu, kun **vain** markkinat vaikuttavat hintaan
 - kun ostajia ja myyjiä on niin paljon, ettei kukaan omalla toiminnallaan voi merkittävästi vaikuttaa hyödykkeen tarjolla olevaan **kokonaismäärään tai hintaan**
- Markkinoilla **kartelli** on laiton sopimus, jossa tuottajat ja/tai myyjät sopivat tuotteen **tarjonnan määrästä tai hinnasta**

- **Monopolissa** tuotemarkkinoilla on vain yksi myyjä
 - esim. alkoholimarkkinat Suomessa
- **Oligopolissa** markkinoilla on **muutama suuryritys**, jotka kilpailevat keskenään, mutta voivat olennaisesti vaikuttaa tuotteen hintaan
 - **erikoistapaus duopoli**, kun tuotteen tarjoajia on vain 2
 - esim. Ruotsin-matkat matkustajalaivoilla
- **Monopolistisessa kilpailussa** markkinoilla on monia yrityksiä, jotka myyvät samankaltaisia, kuitenkin toisistaan hieman eroavia tuotteita
 - esim. ravintolat